

## **Matkjedeutvalget legger frem sin utredning**

### **Landbruks- og matminister Lars Peder Brekks innlegg på pressekonferanse 13.04.11**

Først vil jeg takke Matkjedeutvalget, ved leder Einar Steensnæs for utredningen. Dette er et grundig og viktig arbeid.

Matkjedeutvalget har sett på hele verdikjeden. Utvalgets påvisning av en varig og kraftig maktforskyvning i favør av handelen har stor betydning for flere områder. Derfor trengs det politiske grep. Vi må sikre at forbrukeren får ta del i verdiskapningen og det mangfoldet som finnes i norsk matproduksjon. Matprodusentene må tilby det forbrukeren etterspør.

Det har skjedd mye effektivisering, innovasjon og produktutvikling i matindustrien de senere årene. Dette har ikke nødvendigvis alle forbrukere sett så mye til. Matkjedeutvalgets utredning viser oss hvorfor det er slik.

Funnene til Matkjedeutvalget er i tråd med tilsvarende undersøkelser som har vært gjort internasjonalt. Mye tyder på at i land med en velfungerende økonomi og en velutviklet varehandel kan handelsmakten bli for sterk - som i Norge. Dette er bakgrunnen for at EU har satt ned en egen høynivågruppe, hvor Einar Steensnæs er observatør. Høynivågruppa skal blant annet kartlegge urimelig forretningsadferd i medlemslandene. Dette skal sikre forbrukernes rettigheter i EU.

Handelen er ikke lengre bare handel. Den er i realiteten blitt en konkurrent til sine øvrige leverandører. Dette er et veiskille og bringer et helt sett med nye utfordringer på banen. Det stiller andre krav til systemene når en part både er kjøper og konkurrent. Politikernes rolle er å sikre at konkurransen skjer på likeverdige premisser. Utvalget har avdekket forretningsadferd som gir grunn til å tro og at forbrukerne ikke får den kvaliteten og det utvalget de etterspør. Dette er det samme vi ser i Europa. Der har vi hatt fall i melkepriser og bondekriger uten at prisen til forbruker er tilsvarende redusert.

Utvalget kommer med en interessant observasjon. Nemlig at slik selve forhandlingssystemet eller den såkalte høstjakta er bygget opp, er hovedinnholdet knyttet til pris, volum og rabatter på de produkter som har store volum. Det er handelen som eier og forvalter dette systemet. Det er bare de største leverandørene med de sterkeste merkene som har en innflytelse. Resten av produktene fra norsk matproduksjon kan fort bli uinteressante. Regjeringen satser mye på å bygge opp næringer rundt småskala produsenter som produserer høykvalitets produkter, mat av lokal opprinnelse og økologiske alternativer. Og det har skjedd en rivende utvikling på dette området. Flere av disse produktene når aldri butikkhyllene og forbrukerne. Utvalget sier at terskelen for slike mindre leverandører og nye kvaliteter er for høy i det systemet som har utviklet seg. Om dette er en riktig beskrivelse, har vi et alvorlig systemproblem. Handelen fremstår da ikke som et vindu mot forbrukeren, men som en portvokter.

Samtidig viser utvalgets undersøkelser at handelens egne merkevarer prises og markedsføres slik at de gir den utviklingen handelen ønsker for kategorien. Det er flere eksempler på produkter som åpenbart selges med tap eller med svært lave marginer. Jeg spør meg selv om vi går mot en utvikling der innovasjon ikke er mulig uten at handelen eier merket. Handelen er ikke lenger bare handel, men kontrollerer i mange tilfeller hele produksjonsprosessen, også bonden. Spørsmålet er om dette er til beste for forbrukerne- for samfunnet?

I denne maktforståelsen er det viktig å ha med seg at handelen også er store i storhusholdning og i servicemarkedet. Prisnivået på storhusholdning ligger høyere enn i dagligvarehandelen.

Jeg lyst til å bemerke en kronikk i aftenposten torsdag 7. april. Den såkalte skjermingstøtten til landbruket utgjør 9 milliarder. Reitan vil kutte denne og da skal maten bli 30 % billigere sier han. 9 milliarder utgjør 5,4 % av dagligvaremarkedet. Jeg får ikke dette regnestykket til å gå opp. Jeg synes det er underlig at gode kremmer bruker så mye energi på å rette kraftige skyts mot dem som produserer maten og det systemet som er bygget opp for å sikre en norsk matproduksjon også i fremtiden. De burde heller gjøre det motsatte, heie frem norsk matproduksjon. Handelen har bevist at de er dyktige kremmere og effektive bedriftsledere. I mitt hode bør de være viktige alliansepartnere for å sikre norsk matproduksjon og matindustri. Alle er tjent med åpenhet og ryddige forhold.

Internasjonale merkevarer som importeres tollfritt til Norge er langt høyere priset enn i våre naboland. Sammenlignet med Sverige er prisene i Norge for non food og næringsmidler som importeres tollritt 22- 23% høyere med utgangspunktet i norske priser. Dette kan være en indikasjon på at aktørene, både leverandører og handel, tar seg bedre betalt i det betalingsvillige norske markedet. Er norske forbrukere tjent med dette?

Handelen har vist seg dyktig til å ekspandere og å utvikle seg innenfor de rammebetingelsene som gjelder. De kontrollerer grossistene, butikkene, langt på vei distribusjon, i økende grad industri og tilslutt bonden. Det er mange dyktige og hardtarbeidende folk i handelen, men med en slik maktkonsentrasjon er det nødvendig med et kritisk søkelys.

Nå foreligger utredningen. Jeg håper vi kan få en mer konstruktiv debatt fremover, nemlig om hva som må til for at vi skal kunne sikre en robust og effektiv verdikjede for mat hvor de ulike ledd er selvstendige og konkurrerer på like betingelser. Dette er til beste for fellesskapet og til beste for forbrukerne.

Jeg er opptatt av at den politiske oppfølgingen av matkjedeutvalgets arbeid blir best mulig. Alle berørte parter skal bli hørt, og jeg håper på konstruktive bidrag. Ikke minst fra handelen, og de bør huske at dette dreier seg om mer enn marginer. Jeg er opptatt av at de grep vi gjør bunner i den samme forståelse som hos våre handelspartnere. EU vil ved utgangen av 2011 ha kartlagt urimelig forretningsadferd. Jeg tar nå initiativet til at matkjedeutvalgets utredning legges ut på en alminnelig

høring med frist i november. Da får vi høringssvarene inn samtidig som EU ferdigstiller sitt arbeide. Dette vil være et godt grunnlag for videre arbeid. Jeg ser blant annet for meg at vi må ha en egen stortingsmelding om matmakt.